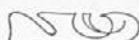

OMLADINA

== GLASILO ==

NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA.

== II. Letnik. ==

Ljubljana 1905./06.

Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika nasl.

40

37242 VIII Fb

OMLADINA

VIII F. b 37242

Vsebina

II. letnika „Omladine“.

Članki:

Abiturijentom in mladim filozofom. — Dr. Lj. Pivko	67
Dijaštvo proti dvoboju. — Cir. Premrl	8
Dvajset let narodnega dela. — V. M. Zalar	72
Ob dvajsetletnici družbe sv. Cirila in Metoda. — G. Žerjav	107, 122
Koroških dijakov v Ljubljano!	113, 129
Narodni domovi. — J. Breznik	131
Delo v društvu. — J. Glonar	163, 177
Izrodki na našem literarnem polju. — G. Potrato	42
Učimo se italijanski! — G. Potrato	120
Nekoliko besed o pravu in pravnikih. — Bogumil Vošnjak	5
O potrebi narodnih knjižnic na Slovenskem. — A. Ribnikar	23, 74
Narodni idealizem. — Bogumil Vošnjak	37
Nabirajmo gradivo o narodnem življenju! — Dr. Ljudevit Pivko	148
O Slovanih v Istri. — Josip Agneletto	185
Ob začetku novega letnika. — C. Premrl	1
O pomenu vzgoje in izobrazbe naroda! — K. Škapin	39
O potrebi organiziranega narodnega dela. — C. Premrl	88, 134, 150
Poziv »Prosvete«	49
Pomen in cilji sociologije. — G. Ratzehofer — B. H.	50, 69
Našim predavateljem. — C. Premrl	53
Poziv na shod v Trstu	66
Poziv »Skale«	135
Sistem poslovanja ljudskih knjižnic Prosvete — P.	151
Resolucije I. shoda narodno-radikalnega dijaštva v Trstu	99
Statistika uradništva na slovenskem ozemlju	103, 115, 138
Slovenski Omladini. — Dr. X.	3
K I. shodu narodnega radikalnega dijaštva v Trstu. — G. Žerjav	17
Samozobrazba dijaštva. — C. Premrl	19
Več statistike! — A. Sodnik	22
Statistika slovenskega visokošolskega dijaštva. — O. Fettich-Frankheim	55
Pred tržaškim shodom. — C. Premrl	81
Slovenske srednje šole. — C. Premrl	82
Statistika srednješolskih profesorjev na slovenskem ozemlju. — F. V.	85
Po tržaškem shodu. — C. Premrl	97
Da se поближе spoznamo. — Gregor Žerjav	180
»Zorinemu« kritiku Ivanu K. v odgovor. — Mihajlo Rostohar.	183
O naši turistiki. — A. Sodnik.	59

Ob 30-letnici Triglava. — Verus	161
Vodnik za narodne knjižnice. — O. Fettich-Frankheim	26
Vseučiliško vprašanje v državnem zboru. — O. Fettich-Frankheim	35
Vzgoja za bodoče gospodarsko življenje. — K. Škapin	57
Vseučiliško vprašanje. — G. Žerjav	146
Zveza akad. fer. društev — Mihajlo Rostohar	114

Listek:

Sodelovali so: Agneletto, Breznik; Caričević, Fettich-Frankheim, Hristo Georgijev, Glonar, Grošelj, Jan, Jurca, Kadunec, Kramer, Lah, Lesničar, Mastnak, Pavlin, dr. Pivko, Pofrato, Prekoršek, Premrl, Ribnikar, Slamnik, Šorli, Vajda, Vesenjajk, Vodopivec, Vošnjak, Zalar, Ženko, Žerjav.

»Adrija«	91
»Bodočnost«	90
»Ilirija«	11, 12, 189
»Prosveta«	28, 78, 79, 90, 109, 110, 139, 156, 157, 169, 189
»Skala«	139, 155, 156, 191
»Slovenija«	13, 61, 125, 136, 141, 153, 154, 168, 189
»Tabor«	12, 44, 61, 124, 139, 154, 155, 168, 189
»Vesna«	125
Zadeve nar.-rad. dijaštva	15, 28, 46, 61, 75, 89, 109, 138, 144, 158, 159, 190, 191
Gmotno vprašanje	28, 45, 62, 125, 126, 143, 171, 172, 174
Narodno knjižništvo	16, 110, 125, 143, 157, 169, 170, 190
Ljudska izobrazba	15, 76, 140, 143
Slovenska dijaška vprašanja	13, 16, 30, 62, 75, 92, 128, 141, 142, 173, 174, 196
Narodni kolek	15, 31
Srednješolska vprašanja	15, 29, 47, 48, 77, 78, 92, 93, 94, 95, 111, 127, 141, 190, 191, 192
Naznanila in ocene	32, 143, 160, 169, 153, 157, 175
Polemike	78, 126, 153, 192
Vseučiliška vprašanja	14, 29, 76, 92, 123, 159, 160, 191
Slovensko vseučilišče	28, 63
Ženstvo	31
Listnica uredništva	128
Listnica upravnništva	160, 176
Večji del kritik in polemik na platnicah.	

OMLADINA

Glasilno narodno-radikalnega dijaštva.

Leto II.

Ljubljana, meseca mal. travna 1905.

Štev. I.

VSEBINA:

Ciril Premrl: Ob začetku novega letnika.

Dr. X.: Slovenski Omladini.

Bogumil Vošnjak: Nekoliko besed o pravu in pravnikih.

Ciril Premrl: Dijaštvo proti dvo-boju.

Listek.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Urednik **Ciril Premrl.** — Oblastem odgovoren **Alfonz Mencinger.**
Izdaja konsorcij „Omladine“. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Klerikalna propaganda med gimnazijci.

(Dopis slovenskega srednješolca.)

Na neki kranjski gimnaziji deluje katehet, ki skuša z vsemi mogočimi sredstvi ujeti še ne samostojno mladino v klerikalne mreže. Da pri pripomočkih ni izbirčen, kaže naslednje:

V vseh višjih razredih ne razlaga krščanskega nauka, kot ga predpisuje knjiga, sploh nič, temuč se bolj trudi, da bi po prekanjenih logičnih ovinkih vcepil v gimnazijca vero v nezmotljivost katolicizma in nazor, da sta znanost, narodnost in vera jedno in isto! Da to doseže, mora seveda vso znanost, ki se ne študira ravno na katoliških zavodih, ovreči kot ničevo. Prepričevalno pripoveduje, da so bili vsi učenjaki le katoliki, vsi drugi pa kot Hus, Bruno, Kant, Hegel, Darwin, Haeckel i. dr. hudobneži, ki so zavijali resnico, da bi postali slavni, med tem ko so jedro prepisali od katoliških učenjakov, kot so bili sv. Tomaž, Newton, Kopernik, Pasteur itd. S svetim fanatizmom narekuje učencem, kako naj odgovarjajo svobodnim znanstvenikom, in učenec mora mesto lekcije pripovedovati, kako so bili razven Husa vsi protikatoliški učenjaki nečistniki, slavohlepneži in se jim vsled teh napak lahko pride do živega, posebno pa še, če se pri tem poslužujejo filozofije »sicilijskega vola«, ki baje vzdrži vsaki znanosti. Taka mladina je potem nezmožna vsakega napredka, se uda lenobi in če disputiraš ž njo o znanosti, ti vrže napiljeno metodo pred noge, in te tako znanstveno kmalu »premaga«.

Naravoslovno vedo, katero je katoliška vera od njenega postanka kot nepotrebno šaro uničevala, se vedno ustavljala vsakemu napredku in naposled od njega doživela najhujše poraze, razlaga ta klerikalni agitator, kot da bi bil zato poklican. Da so sv. Tomaž, sv. pismo, tudi za naravoslovje edino merodajni, se razume itak samo po sebi. Vsak semester daje po eno ali dve naravoslovsko-filozofski nalogi in kdor pri teh nalogah svobodno razpravlja, ta naj se le pripravi na nezadostni red iz veronauka!

Ker s samimi principi stremljenj katolicizma premalo opravi, se poslužuje v svrhu »svetega« namena tudi zlorabljanja naše narodnosti.

S protinemško antipatijo hoče ta lisjak izpodkopati ugled nemških učenjakov, ki so naravo raziskovali prosto in svoje rezultate povedali, ne da bi bili poprej vprašali katoliško cerkev, kaj naj dobe, da se ne omaja kak steber katoliške vede.

Slovenci so pa po njegovem neomajani katoličani, ki nečejo verjeti farbanju tujega učenjaka — Nemca. Slovenec se pokaže povsod za veleuma, če stoji na lastni podlagi katoliške cerkve in se ne baha s pavovim perjem — z nemško znanostjo. Slovenci so stopili v zgodovino kot katoliki in so se kot katoliki proslavili. In le pod zastavo katolicizma, da se bodo mogli ubraniti Slovenci pogina, ker le ona jim priznava enakopravnost do zveličanja in celo do obstanka. Torej se pravi Slovenec biti, biti katolik: klerikalec. Da bi poslušalce še bolj na se pritegnil, razlaga dotični profesor »znanstveno« naravoslovje — slovenski.

Največ seveda pripomore osebno občevanje z mladeniči, ki jih je ta katehet že dovolj prepariral. To vam ga hvali, da ima tak razum in tako pamet, da se ne da zvoditi od lahko zapeljivih nemških knjig, temuč da ostane katoličan — Slovenec. Ko ga še pošlje k jezuitu k spovedi, ga ta povabi na osebni kritični pogovor o moderni literaturi itd., ga hvali in nago-varja, da naj se pajdaši le s tistimi dobrimi mladeniči, ki jih on vsakih 14 dni dobro obdela — —

CIRIL PREMRL:

OB ZAČETKU NOVEGA LETNIKA.

Pred nekaj leti je završelo med slovenskim dijaštvom. Mladi ljudje, ki so odhajali na vseučilišča, niso nosili s seboj prijetnih spominov. Ljubili so svojo domovino, a ker so jo ljubili, jim je bilo srce polno žalosti in gnjeva. Ozrli so se krog sebe in videli so, kako pada naša zemlja na eni strani v roke tujcem, na drugi strani pa so opazili, kako postaja naše ljudstvo od dne do dne bolj hlapčevsko in nesamostojno. Videli so ljudstvo narodnostno nezavedno, gospodarsko oslajeno, duševno neizobraženo. In vendar so vedeli, da je to ljudstvo v srcu dobro in zdravo, da je pridno in delavno, da hrepeni po izobrazbi. Obrnili so torej svoj pogled kvišku, do onih, ki bi jim moralo biti za narodovo srečo, ki so poklicani, korakati na čelu, stati na braniku — do inteligence. Premotri so vrste naših advokatov, uradnikov, zdravnikov, profesorjev in učiteljev in opazili so, da so to večinoma duševno leni ljudje, brez globlje izobrazbe, brez smisla za napredek, ki žive ob lepi frazi in laži, kruhoborci, ki nimajo niti smisla niti volje za vse, kar ne spada v ozke meje njihovega poklica, niti srca za narod. Videli so, kako se odtuja ta inteligenca ljudstvu, kako raste nasprotje med glavo in trupom bolj in bolj. Kaj je mogla dati narodu ta inteligenca, ki ga je poznala le, kadar ga je potrebovala, ki je bila sama tako zelo duševno revna, brez smotrov, brez idealov, kaj naj bi mu dala, razun od česar je sama živela! Vrgla je med narod par laži in fraz in pustila ga je zanje se ruvati. In pri tem se je še čudila, zakaj da izgublja upliv pri ljudstvu, zakaj da se tako širi klerikalizem med našim narodom. To so videli mladi ljudje, ki so odhajali na vseučilišča in zato so nesli s seboj mnogo nezadovoljnosti, žalosti in gnjeva, a še mnogo več ljubezni do domovine in trden sklep, biti drugi ljudje.

Takrat je začelo pokati po akademičnih društvih. Stara društva, ki so imela za seboj zgodovino in tradicije, so postala torišče načelnih bojov med »starimi« in »mladimi«, takoimenovanimi narodnimi-radikalci. Šlo se je za to, da se odpravijo razvade, ki so onemogočevale že akademiku vsak napredek, vsako prosto gibanje, težilo se je za tem, da se da društvom boljšo podlago, nek višji smoter, da ne bodo več le zabavišča, ampak organizacije, kjer se bodo vzgajali akademiki umstveno in nravno, kraji, kjer se bodo resno pripravljali mladi ljudje na svoj bodoči poklic, kjer se bo v medsebojnem kontaktu izpopolnjevalo to, kar se ne uči na univerzi, kar pa je za izobra-

ženega človeka neobhodno potrebno. Nikomur se ni hotelo omejevati svobode, delalo se je le na to, da bi se ta svoboda prav uporabljala, da bi se zavedal akademik poleg prijetnih strani, ki mu jih nudi svoboda, tudi dolžnosti, ki so z njo združene. Zagotoviti vsakomur prosti razvoj, vzgajati ga v to, da izrabi vse svoje sile v kolikor mogoče najvišjo umstveno in nravno popolnost, utrditi mu značaj in voljo, navajati ga k delu v korist celote, to je bil in ostane namen novemu stremljenju.

Kmalu se je pokazalo, da so bile te ideje močnejše nego vsa zgodovina in vse tradicije. Večina slovenskega dijaštva v vseh vseučiliških mestih, ki jih pohajajo Slovenci, jih je postavila za svoje načelo, največja slovenska akademična društva v omenjenih mestih so danes njih reprezentanti.

Temu namenu in tem načelom služi tudi naš list. Z nezaupnostjo v bodočnost so stopili pred letom njegovi ustanovitelji na dan, ozek je bil krog njihovih somišljenikov, nič dobrega se jim ni prerokovalo. Vedeli so, da nalete na odpor od vseh strani, da nimajo nobene zaslombe, da so navezani sami nase. Nasprotstev res ni manjkalo, posmehovalo se jim je in se jih je preziralo, napadalo in smešilo, a list je napredoval. Zadeli smo v živo in to nam je bil dokaz, da smo na pravi poti.

Danes stoji list trdno, in brez skrbi nastopamo drugi letnik. Večina slovenskega dijaštva stoji v sklenjenih vrstah za nami, pa tudi somišljeniki v izvendijaških krogih se množe. List je sicer premenil uredništvo, a program mu ostane isti. »Omladina« izhaja iz dijaštva in naj bo namenjena dijaštvu. Svoje pozornosti ne bomo obračali samo akademikom, ampak tudi srednješolski mladini: opazovali bomo tudi razvoj in razmere na višjih dekliških šolskih zavodih, ker smo prepričani, da ne bo brez zavednega, izobraženega ženstva nikdar zavednega naroda. Da se povspne dijaštvo kolikor mogoče visoko, da pridejo do veljave vse njegove sile in silice, da vzgojimo tako iz dijaštva nov, krepak zarod, ki se bo zavedal svoje naloge in svojih dolžnosti napram sebi in narodu, v to hočemo delovati po svojih skromnih močeh. Predvsem bomo zasledovali gibanje narodno-radikalnega dijaštva, a tudi nasprotnikov nočemo prezreti. V vsem pa bomo objektivni in strožje grajali napake, ako jih zapazimo pri svojcih, kakor pa pri nasprotnikih. V tem oziru mislimo, da bi popustljivost ne bila na mestu. Kompromisov ne poznamo; za to, kar spoznamo za pravo in dobro, bomo nastopali z vso odločnostjo. Daleč smo od tega, da bi mislili, da smo popolni ali nezmotljivi, v prehodni dobi smo, v dobi razvoja in učenja, zato se bomo dali z veseljem podučiti in bomo sprejeli radi vsak dober svet, naj pride od kjerkoli. Vendar se bomo omejevali v priobčevanju dopisov, ki so v direktnem nasprotju z mnenjem uredništva.

To je naš program. Svojih ciljev ne stavimo previsoko, a da dosežemo to, kar je možno, v to bomo zastavili vse svoje moči.

DR. X.:

SLOVENSKI OMLADINI.

Vest, ki jo je prinesla zadnja »Omladina«, da so namreč jugoslovanski akademiki začeli razmišljati o ustanovitvi zveze jugoslovanskih akademičnih krogov, oziroma novega jugoslovanskega društva v svrhu intenzivnejše širitve jugoslovanske zajednice, me je odkritosrčno razveselila. Pozdravljam jo kot znanilko naše bodočnosti.

Ker le spoznanje resnice omogoči napredek, zato naj tu podam nekoliko podatkov o resničnih odnošajih, kakoršni so bili pred sicer že več leti med nami na vseučilišču.

Najbolj in pravzaprav edino so se poznali med seboj slovenski in hrvatski »krokarji« po poklicu; kajti imeli so skupne »interese« skupna »zbirališča«, kjer so se gotovo našli. O tej zajednici na dnevni red!

K društvenim zborovanjem slovenskim so včasih prišli Hrvati, k hrvatskim slovenski; a to je bila čisto pasivna asistenca, ki je oživela jedva pri več ali manj križevačkem zabavnem delu.

Odborniki, da, celo tajniki društev niso pogosto niti enkrat v celi dobi svojega poslovanja prišli v dotiko, osebno dotiko z odborom bratskega, n. pr. hrvatskega društva.

S Srbi ni bilo skoro nobenih zvez.

Na univerzi, to je pri predavanjih smo občevali z drugimi Slovani, tudi s Hrvati in Srbi kakor z Nemci in Italijani, celo v slavističnem seminarju le nemški.

Med mojimi kolegi ni bilo enega, ki bi družbo Hrvatov ali Srbov hotel uporabljati v priučenje srbo-hrvatskega jezika ali v proučevanje njihovih kulturnih in literarnih razmer. Jaz nisem bil nič boljši; hrvatskih strank nisem razumel niti njih glasil po duhu razločeval.

Osrnotil me je nekoč neki Čeh, ki se je bil do dobra naučil hrvaščine in me je nagovoril hrvatski ter mi povedal nekaj o »kiši«; ko te besede nisem razumel, se je zelo, zelo čudil — in tega me je še sedaj sram.

Pač pa sem se diletantski bavil s frančoščino angleščino in italijanščino, seveda brez pravega dobička.

* * *

Na (izvenkranjskih) gimnazijah nismo o Hrvatih ali Srbih čuli niti besede, vsaj na tisti gimnaziji ne, ki sem jo pohajal jaz.

Kranjski vseučiliščniki, ki so kot gimnazijci pazč čitali srbske narodne pesmi, niso v tem oziru na nas druge nič uplivali; ne spominjam se, da bi kateri v tem oziru kazal širše zanimanje.

Edini dijaki gimnazisti, ki so takrat čitali hrvatski, so bili gojenci našega deškega semenišča.

Velika krivda zadene tu srednješolske profesorje, ki puščajo mladino tako brez — idealov.

* * *

Pri razvoju poedinega človeka opazamo to-le didaktično istino:

Ne podajajmo mu vsega gradiva naenkrat in ne konfuzno! Uglobimo se marveč v eno poglavje in ne prehajajmo k naslednjemu, dokler nismo prvega obdelali.

Po dovršeni uglobitvi v eno poglavje razširimo obzorje z novim poglavjem.

Torej: najprej globoko na enem polju, potem široko na drugo! Najprej poglobitev, potem širitev!

Vendar pa pogodi učni smoter najbolje tisti učitelj, ki je znal v splošni pripravi celega učnega predmeta zbuditi slutnje, opozoriti na težave in zagonetke, ki se potem polagoma rešijo, skratka vzbuditi zanimanje za končno nalogo.

Prenesimo to na razvoj narodov! Ilirizem je bil tisti pripravljalni čas, ki je postavil cilj in vzbudil slutnje; za njim je morala priti doba poglobitve na omejenem okrožju: Slovenci smo si ustanovili, očistili, utrdili in razvili svoj jezik z neprestanim ozirom na iztočne brate, razvili smo svojo literaturo, a sedaj se bliža čas širitve našega zanimanja in delovanja, širitve s slovenskih tal na srbo-hrvatsko ozemlje (oziroma za Srbe in Hrvate v nasprotni smeri).

Končni, svetli cilj pa nam mora biti isti, kakor ga nam je postavil ilirizem, le v izpremenjeni obliki, in dosežati ga je treba z drugimi, času in razvoju prikladnimi sredstvi.

Med jugoslovanskim prostim ljudstvom ni strogih mej niti v jezikovnem niti v kulturnem oziru. Ločena pa je doslej jugoslovanska inteligencija; njena bodoča naloga bodi, da podere »kitajske« zidove, ki jo ločijo, in se s tem približa naravnim razmeram med preprostim narodom, edino merodajnemu demokratskemu temelju.

V dobi našega preporoda se je vršila živahna korespondenca med našimi pisatelji in Hrvati. A koliko naših sedanjih literatov ima ožje zveze z literati hrvatskimi in srbskimi? Treba se je vrniti k vzajemnosti ilirski in vzpostaviti vezi, ki so se pretrgale tekom poglobitve našega narodnega življenja.

* * *

In to se že vrši. Jugoslovanske umetniške razstave, umetniška društva, glasovi o društvu jugoslovanskih literatov in novinarjev, o vzajemnosti jugoslovanskih akademičnih društev, to so znaki, da se vračamo k ciljem velikih časov...

In ti, akademična mladina, zavedaj se, da nastopijo ti časi, ko boš pozvana ti, da prevzameš krmilo z močjo svojega narodno-radikalnega in demokratskega mišljenja...

V to svrlo se pripravljaj! In ni ti ugodnejšega mesta za to, nego bivanje na visokih šolah v družbi vse jugoslovanske omladine. Tu je prilike za medsobojna osebna znanja, ki pogosto odločujejo v poznejši dobi, tu se morajo in morejo zametniti prve močne kali zanimanja za ves jugoslovanski svet . . .

Novi ljudje.

BOGUMIL VOŠNJAK.

NEKOLIKO BESED O PRAVU IN PRAVNIKIH.

Priznati je treba, da pravo in pravna fakulteta ne uživata posebnega ugleda med akademično mladino, ki prihaja v prvem letu na vseučilišče. Večina, trditi smem, ogromna večina, si izbere svoj poklic ne ravnajoča se po lastnem nagibu in srčni želji, edinole pod uplivom gmotnih motivov. Kdor se inskribira na juridični fakulteti, stori to navadno radi tega, da bi čem prej prišel do kruha. Ves študij se mu dozdeva samo velika ovira na poti k cilju, kjer so mu zagotovljeni primerni dohodki, ki ga rešijo vse dosedanje bede. Nepravično bi bilo komu to očitati. Ker pa je bilo doslej navadno, da je bila juridična fakulteta posebno priljubljeno pribežališče vseh onih, ki ne študirajo iz veselja k bodočemu poklicu, in ker je prišla radi tega ta fakulteta na nekak slab glas, ne bi bilo odveč izpregovoriti nekoliko besed o pravnih študijah in razmerju med pravnim in socialnimi vedami.

Dobro se še spominjam, s kakim strahom sem vzel v roke institucije rimskega prava. Prvoletniku se vceplja nekak srd proti pravnim studijam, češ, da so skrajno suhoparne. Stori to običajno ljudje, ki so se pač pečali z njimi, nikakor pa ne prodrli radi lastne površnosti v njih pravo jedro. Še prej se pa čujejo nepovoljne sodbe o pravnih študijah med onimi, ki smatrajo sofistično zgovornost odvetnika-koristolovca in način njegovega dokazovanja za vrhunec pravnih ved. Vkoreninila se je cela vrsta predsodkov, ki pričajo, da se je smatralo pravoznanstvo za nekako manjvredno vedo, ker se ga tolikokrat diskretiralo v sodni dvorani in zunaj v realnem življenju. Mislilo se je, da more jurist zagovarjati vsako stvar, da lahko govori, naslanjajoč se na svoja pravna pravila in določbe zakona, v isti zadevi za in proti, da more v istem trenutku zagovarjati in obtoževati. Ni bilo vede, ki bi imela tekom tisoč leti toliko stika z realnim življenjem kot pravo. Ta stik pa mu je škodoval, ker je prosta množica začela dvomiti v njegovo vzvišenost. Povrh so pa pravniki sami pozabljali ravno raditega, ker so vedno stali sredi življenja, da ne sme izginiti znanstveni značaj pravoznanstva, to je da se ne sme zanemarjati neke važne resnice: Pravo je, izraz socialnih dejstev, ono je nastalo pod vplivom gospodarskih razmer in vseh onih sil, ki učinkujejo na vse izpremembe v raznih državnih panogah

in ki jih popisovati je naloga sociologije. Pravo ne stoji sredi življenja, kakor skala sredi morja, neomajna in neizpremenljiva; vsaka doba mu pritisne svoj pečat. Vse priznava, da je avstrijski civilni zakonik silno pomanjkljiv v svojih določbah glede razmerja med podjetnikom in delavcem in v vseh pravnih vprašanjih, ki se ozko tičejo gospodarskih problemov. Današnje narodno gospodarstvo se temeljno razlikuje od onega začetkom preteklega stoletja, ni čuda, da ne morejo več zadostovati določbe iz onih časov, ko še nikdo ni sanjal o ogromnih preobratih na gospodarskem polju. Zastarelo je vsako pravo, ki ne odgovarja svoji dobi, in vsaka doba si bo izkušala ustvariti svoje pravo, ki naj bo zrcalo vsemu naziranju v državi, gospodarstvu, o vseh državnih in socialnih pojmi.

Kdor smatra pravo za prezanimiv izraz vsega socialnega življenja, ki ga obdaja, znal ga bo ceniti in ne bo preziral pravnega študija. Žalostno je, ako se punta mlad pravnik proti pravu kakor len gimnazijec proti grški gramatiki. To pa ni krivda dijaštva samega, ampak to so čisto drugi činitelji. Na vseučilišču ne skrbi nikdo, da bi se vcepilo novincu veselje k pravni vedi. Predavanja odbijajo prvoletnika, in tudi učne knjige niso mnogo boljše. Duh rimskega prava, ta nedosežni umstveni produkt rimskega naroda, ostaja skoraj tuj visokošolcu. Ni pač dvoma, da ni nikjer slavil rimski narodni duh večjega triumfa kot na pravnem polju. Prvoletniku pa ostajajo navadno institucije rimskega prava knjiga s sedmimi pečati, ker odganjajo predavanja poslušalce in ker ne odkrivajo suhoparne učne knjige na lahko umljiv način vseh teh skritih zakladov.

Privatno pravo se goji na vseučilišču mnogo bolj kot javno pravo in državne vede. Oficielni naziv »pravna in državnoznanstvena fakulteta« nima pravega smisla, ker se pravne discipline v ožjem pomenu besede, torej privatno pravo, mnogo bolj negujejo kot državne in socialne vede. Intenzivno se visokošolec običajno peča samo z onimi predmeti, ki jih potrebuje za drugi izpit, dočim zanemarija neredko snov za tretjega, ker si misli, da je zanj ta snov manjše važnosti in da mu eksaminatorji ne bodo več delali sitnosti. To prevladanje privatnega prava v učnem načrtu provzroča še druge posledice. Ako izgubi pravnik stik z življenjem, ker je veroval samo črki zakona, ako se začne baviti edinole s subtilnimi finesami privatnega prava, pozablja, da je javno pravo v luči socialnih in državnih ved popolnoma enakopraven, morebiti mnogo važnejši činitelj kot privatno pravo, tedaj postane zakrknjen juridičen dlakocepec. Ako vzgaja vseučilišče samo pedantične, ostroumo-prebrisane dlakocepece, ki nočejo poznati onega polja, kjer bi lahko delali, potem je zgrešilo svojo nalogo. Vseučilišče ni namreč samo poklicano, da se šolajo na njem ozkosrčni in bojzljivi sodniki in uradniki, ki ne prinašajo z vseučilišča nikakega duševnega fonda. Jasno je, da bi lahko vseučilišče vršilo svojo nalogo, da bi moglo uplivati na bodočo smer akademične mladine, vzgajajoč ljudi, ki bodo povsodi na pravem mestu in ne bodo nikdar zanemarjali onih dolžnosti, ki jim jih nalaga narod in družba.

Privatno pravo s svojimi fikcijami, ostrimi pojmi, ki zavajajo k sofističnemu zavijanju, je povzročilo, da je prišla vsa jurisprudenca v slabo luč. V svoji zadnji knjigi o državnih teorijah je ožigosal Gumplovič počenje vseh onih, ki skušajo biti na videz veliki učenjaki in bistroumni juristi. Vzkliknil je: S pomočjo juristarije se da vse deducirati, vse dokazovati. Nekoliko preveč je generaliziral, ako je naprtil pravo v obče oni greh, ki so ga zakrivali samo zaslepljeni sluge boginje Temide. Prezanimiva in preznačilna pa je trditev Gumploviča: »Nesreča je bila za državne vede, da so prišle juristom v roke«. Jasno je, da v tem nekoliko pretirava graški učenjak. Brezdvomno so pač uprav juristi poklicani, da se pečajo z državnimi vedami, ker so poslednje vendar bližje pravi kot filozofiji in naravnim vedam. Ako se čuje v poslednjem času vedno bolj klic, da se morajo raziskavati državne vede na podlagi prirodoslovne metode, ni vsled tega že upravičena zahteva, da se naj z njimi pečajo samo filozofi in naravoslovci, ne pa juristi. Na Nemškem se sicer podučuje narodna ekonomija na filozofični fakulteti, kamor pa gotovo nikakor ne spada. Praktično narodno gospodarstvo, ki je narodno-gospodarska politika, je v najtesnejši zvezi z zakonodajateljstvom in spada radi tega brezdvomno na pravno fakulteto. Nadalje pa kaže že ime državno pravo dovolj jasno, da je ozko spojeno tudi poslednje z ostalimi pravnimi strokami. Kljub temu, da se predava na nemških vseučiliščih narodno gospodarstvo na filozofični fakulteti, bavili so se doslej ravno narodni gospodarji mnogo premalo s filozofičnimi problemi ter jih skoraj popolnoma zanemarjali. Tesnih vezi pa med vsemi panogami prava in državnimi vedami ne bode mogoče nikdar zatajevati. Prav pa ima Gumplovič, ako se obrača proti juristični tehniki, ki gotovo ni posebno pripravno orožje za raziskavanje socialnih dejstev. Radi tega je treba iskati sociologu pomoči ne samo pri starih rimskih juristih in njihovih formulah, ampak pri modernih eksaktnih vedah.

Ali je res upravičena Gumplovičeva zahteva, da naj raztrgajo državne vede vso vez, ki jih veže na ostale pravne stroke? Vedno bolj se čujejo glasovi, da se mora tudi pravo približevati socialnim vedam, da ne sme ostati osamljeno in nedotaknjeno sredi občnega znanstvenega razvitka. Kazensko pravo se ni moglo odtegniti temu vplivu, morebiti radi tega, ker je samo pravzaprav že del javnega prava. Vrsta prihaja na privatno pravo. V svoji brošuri »Das juristische Denken« pravi Wurzel: Ako bi se jurist intenzivno pečal s socialnimi vedami, širilo bi to njegovo obzorje in njegovo socialno svetovno naziranje bi zapustilo dosedanje ozke meje in postalo univerzalno in stanovitno. Omenjeni pisatelj zahteva, da naj ne smatra jurist prava za golo zapoved ali prepoved, ampak za družaben fenomen. »Trebaja je juristu poznati ona tla, iz katerih srka vsak pravni institut svojo moč, in poznati njegove socialne funkcije«. To bi bil pa že usodepolen korak. Pravo bi postalo del sociologije. Ali je pa dandanes sociologija res že toli razvita, da bi mogla v tem oziru rešiti svoje naloge. Premegleni so še njeni nauki, prenejasni so še njeni zakoni. Ni pa treba obupati. Pride dan, ko bode most med privatnim in javnim pravom, ki ga hočejo nekateri podreti, stal zopet krepek in se ne bo več bati, da bi ga odnesla deroča reka. Ko si

bo priborila znanstvena metoda, zahtevajoča zvezo z ostalimi socialnimi vedami, veljavo tudi v privatnem pravu, potem izginejo vsi predsodki.

O takem pravu, ki leži seve v daljni bodočnosti, bi se izražali možje, kakor Tolstoj, menda manj zaničevalno kot o današnjem. Tolstoj je imel v tem oziru imenitnega prednika, ki prav nič ni čislal prava svoje dobe. In to je Goethe, ki pravi v Faustu: Es erben sich Gesetz und Rechte, wie eine ew'ge Krankheit fort. Ali je upravičena nadeja, da Goethe ne bi napisal teh besed, ako bi živel nekoliko stoletij pozneje?

CIRIL PREMRL:

DIJAŠTVO PROTI DVOBOJU.

Pred nekaj leti se je pričelo po vseh večjih kulturnih središčih Evrope gibanje, ki je naperilo ost proti dvoboju. Ustanovile so se v ta namen splošne lige, ki skušajo doseči na eni strani izboljšanje postavnega varstva posameznikove osebne časti in ki dajejo na drugi strani svojim članom priložnost, da se poravnajo v slučaju kakega žaljenja pred posebnimi častnimi sodi. To gibanje, ki zavzema vedno širše meje in čegar blagodejni uplivi se že kažejo, se je preneslo v najnovejšem času tudi že na akademična tla, ki so danes poleg armade gojišče dvoboja *mit' šžozjiv*.

Dne 11. marca t. l. se je vršil na Dunaju sestanek akademikov, kjer se je sklenilo ustanoviti akad. podružnico splošne avstrijske lige proti dvoboju, ki naj bi bila pristopna akademikom vseh dunajskih visokih šol brez razlike narodnosti, konfesije ali političnega naziranja. Že to, da gredo tako različni elementi v boj za isto idejo, kaže njeno moč in pomen tega gibanja.

Mi pozdravljamo ta korak dunajske akademične mladine. Akademične svobode si precejšen del dijaštva še danes ne more misliti brez kontrahaž, častnih afer, menzur in dvobojev; in da imajo te „vitežke“ navade tudi med slovenskim dijaštvom privržencev, to ve vsakdo. Saj se celo čuje, da dobimo v kratkem po vzgledu praške „Čehije“ tudi na Dunaju vseslovansko — pa še pravijo, da je slovanska vzajemnost fraza! — burševsko društvo, pri katerem bodo baje igrali Slovenci precejšno ulogo.

Večji del slovenskega dijaštva obsoja sicer v svojem razumu in srcu dvoboj — to trdimo lahko s polnjim prepričanjem — toda deloma to, da je med njim večje število rezervnih častnikov in kadetov, ki so eo ipso prisiljeni se biti, deloma predsodki in strah pred dijaško javnostjo provzročajo, da si upa le malokdo nastopiti proti dvoboju, še manj pa v slučaju, da je izzvan, odreči zadoščenje z orožjem.

V očigled tem dejstvom se nam zdi potrebno, da obrazložimo enkrat na tem mestu svoje stališče v tej preporni točki.

Ne bomo preiskavali postanka dvoboja, okolnosti, iz katerih se je razvil, in ki so ga nekdaž kolikor toliko opravičevale. Nam je pač vseeno, ali je dvoboj nemškega ali španskega izvira, ali se je razvil iz božjih sodov, germanske bojaželjnosti ali iz viteških iger. Za vse to naj se prepirajo drugi. Danes ni dvoboj nič drugega kakor barbarski anahronizem iz srednjeveških časov. Starost sama kake inštitucije je menda vendar še ne opravičuje in ne dokazuje njene potrebe; tradicije nimajo za nas nobene veljave, ako ne soglašajo z današnjimi razmerami in ako se ne morejo vzdržati pred sodiščem razuma.

Zagovorniki dvoboja se sklicujejo na pomankljivost današnjega postavnega varstva časti, vsled česar so baje prisiljeni uporabljati samopomoč in morajo poseči k orožju. Da so zakoni, ki imajo varovati osebno čast posameznika, pomankljivi, radi priznamo. Dosledno bi bilo tedaj, težiti za tem, da se ti zakoni spopolne, da se tako preskrbi za jamstvo in sredstva, ki bodo kaznovala krivega in da ne bo zadela kazen — kar se pri dvoboju pogosto zgodi — tudi ali samo nedolžnega. To bi bilo dosledno in pravilno.

Pravijo tudi, da se pokaže v dvoboju pogum. Da se da oporekati tudi temu, bomo dokazali pozneje. Pa če bi tudi bilo res, potem ni ta pogum na mestu. Pogum naj pokaže človek v tem, da skuša dobro in koristno živeti v očigled dolžnostim, ki jih ima proti sebi, svojcem, narodu in družbi.

Dalje! Ali je dvoboj pravo sredstvo, ki naj da žaljenemu zadoščenje za vzeto ali napadeno čast? Abstrahirajmo pri tem od takozvane notranje časti t. j. od dobrega prepričanja posameznikovega, ali je njegovo mišljenje in delovanje vredno poštenega moža, ali je tedaj častivreden in ozirajmo se le na čast kot socialen pojem! Ta čast obstoji v tem, da nas smatra okolica za poštenega in častivrednega človeka, da veljamo za takega v očeh družbe. Pri tem se ozira seveda vsakdo v prvi vrsti na ono skupino, kateri pripada, ki mu stoji po svojem socialnem kakor duševnem stališču blizu, ki mu je enakovrstna in enakovredna. Kakor pripoznam, da me ne more vsakdo žaliti in mi je le na tem, kako sodi o meni skupina, ki jej stojim blizu, tako bom tudi reagiral le na žalitve, ki pridejo od te strani in si bom iskal zanje zadoščenja. Prva stvar je tedaj, da se ne čutim od vsakogar žaljenega. Ravnotako me ne morejo užaliti dijaške »froclarije«, ki kažejo le omejenost. Če me je pa žalil človek, čegar mnenje o sebi upoštevam, čegar žalitev bi mi lahko vzela ali zmanjšala ugled v očeh družbe, za katere mnenje mi je, kako zadoščenje bom iskal?

Najuspešnejše zadoščenje je pač, če spozna oni, ki me je žalil, da mi je delal krivico in prekliče javno svoje žalitve, ali obžaluje svoje dejanje. Zadoščenje nam more dati dalje sodišče, in tudi častni sod, v katerem se izrečejo možje, ki imajo v družbi ugled in upliv in ki uživajo vsled svoje nepristranosti obče zaupanje, da je žalitev neopravičena in naša čast neomadeževana. Vprašamo se zdaj lahko, ali je opravičeno stališče zagovornikov dvoboja, ali je tudi dvoboj sredstvo — in po njih mnenju edino sredstvo —, ki je v stanu, vrniti nam čast.

To dvoboj po našem mnenju ni. Dvoboj nam ne more vrniti niti izgubljene, niti napadene časti. Kdor je z nečastnim dejanjem izgubil čast, **je ne more zopet dobiti, če se bije ali strelja.** To bi mogel doseči k večjemu, če bi izvršil kako dejanje, ki je take veljave in tako zaslužno, da bi bilo prejšnje njegovo nečastno dejanje z njim kolikor toliko poravnano. Kaj takega pa menda vendar ni dvoboj, ker odločuje pri njem poleg večje ali manjše izurjenosti v orožju pogosto gol slučaj. Ravnotako smo mnenja, da ne more vrniti dvoboj napadene časti, da ne more dati zadoščenja po nedolžnem žaljenemu. Čegar čast je bila napadena, ne more z dvobojem dokazati, da je njegova čast kljub obrekovanju neomadeževana. Vzemimo najbolj neugoden slučaj: žaljeni je v dvoboju ranjen ali celo usmrčen. Kaj je s tem dokazal? Ničesar drugega, kakor da je bil od nasprotnika ranjen ali celo usmrčen. Da ni ničesar nečastnega storil ali da je njegov značaj brez madeža, tega ni dokazal; poleg tega pa se mu je zgodila še nova krivica.

Vzemimo zdaj drug slučaj: nasprotnik je v dvoboju ranjen ali usmrčen. Kaj je s tem dokazal? Ali da je znal bolje rabiti orožje ali da je imel večjo srečo, ničesar drugega. Dvoboj tedaj ne dokaže ničesar, nam ne more vrniti časti, niti dati zadoščenja za storjeno krivico. Upravičen bi bil deloma, če bi krivega v dvoboju vedno zadela kazen; za to pa ne more nihče jamčiti.

Ali slednjič naj se že bije, kdor je prepričan, da je dvoboj „vitežki“, da je sredstvo, ki je edino primerno varovati dostojnost, lepe navade in fin ton družbe, da je edini pripomoček, varovati osebno čast posameznika.

Toda koliko pa jih je, ki so o tem res prepričani? Ali ni veliko večje število onih, ki sicer vejo, da je dvoboj neumnost, a se vendar bijejo in streljajo iz strahu pred družbo, iz strahu, da bodo veljali v očeh družbe za bojzaljivce, ki se tedaj podvržejo dvoboju sicer neradi, a moralno prisiljeni in strahovani, ker izgube v nasprotnem slučaju svoje družbeno stališče ali — kakor je to pri častnikih — celo svojo službo. Zato pa pade v nič trditev, da odločuje duelant prostovoljno in svobodno in da se mu ne zgodi tedaj nobena krivica, češ *volenti non fit iniuria*. Ali pokaže tak duelant — in teh je vendar večina — pogum, s tem da sprejme dvoboj?

Zato pa je to strahovanje od strani družbe in od strani posameznih njenih skupin, ta pritisk, ki mu skoro mora posameznik podleči, ono, proti čemur moramo v prvi vrsti nastopati. Izpodbiti je treba načelo, da je brez časti oni, ki se ne dvobojuje, delati je nato, da se enkrat javno pripozna, da je brez časti le oni, ki je storil kaj nečastnega.

Tega pa ne more doseči posameznik, zato je treba, da nastopimo skupno. V javnosti mora zavladati mnenje, da je dvoboj nesmisel, le dozdeven pripomoček v varstvo osebne časti. Prodreti je treba proti predsodkom, pridobiti zase javno mnenje. Doseči je treba vsaj toliko, da ne bo nihče siljen k dvoboju, da ne bo nihče zaradi tega, ker je nasprotnik dvoboja, trpel na svojem ugledu ali da ne bo celo materialno oškodovan. Ako zavlada to mnenje enkrat v javnosti, se mu tudi posamezne skupine ne bodo mogle več dolgo upirati. Ako zmaga to mnenje, potem bo to socialna reforma

dalekosežnih posledic, ki bo povzdignila etični nivo družbe, odpravila madeže, ki tiče na njej še iz srednjeveških časov in pripomogla pameti in razumu do zmage.

Zato pozdravljamo gibanje proti dvoboju in nas veseli, da se je preneslo že v akademične kroge. Zdi se nam, da se zlasti slovenskemu dijaku ne bo težko odločiti, ali naj se ogreva za dvoboj ali ne, ker se ne more opirati na to, da bi bil dvoboj zgodovinska inštitucija slovenskega dijaštva. Lažje odпустimo nemškemu buršu, če je zagovornik menzur, ker se lahko sklicuje na to, da je ta uredba že stoletja lastna njegovemu stanu, da je to »staroslavna« nemška tradicija, ki se je razvila na germanskih tleh in ki jo je treba gojiti kot zgodovinski ostanek. Pri slovenskem dijaku odpade tudi to. Saj se pogosto toži, da se ne zavedamo kot en stan, stiki z ostalim narodom so pri nas veliko ožji kot pri nemških dijakih, in v našem narodu ne velja dvoboj. Če hočemo poživiti stanovsko zavest slovenskega dijaštva, tedaj glejmo, da nas bodo vezale v eno skupino dobre strani, ne pa to, kar se je začelo že pri tujcih zametati.

Zato želimo, da bi se našli tudi med slovenskimi dijaki, ki bi si upali nastopiti proti dvoboju. Glavnega pomena ne polagamo v to, če jih pristopi več ali manj k novi organizaciji, ki se je te dni ustanovila, glavni pomen novega gibanja vidimo v tem, da bodo imeli sedaj oni, ki so proti dvoboju, a se niso upali dosedaj vsled pritiska drugih tega izreči ali z dejanjem pokazati, neko zaslombo, neko moralno oporo, ker »verba mövent, exempla trahunt«.

LISTEK.

»Ilirija« je sprejela sledeči program: »Ilirija« — 1. je organizacija, ki hoče, razvijajoč sile posameznika v korist celoti, povzdigniti slovensko dijaštvo duševno, nravno in gmotno. V samopomoči in delu vidi rešitev vsakega organizma. Narodno delo je prva dolžnost vsakega »Ilirijana«, kateri se klanjajo vse druge. — 2. smatra vsestransko izpopolnitev narodnega šolstva temeljem emancipacije slovenskega naroda in posebno povdarja potrebo ustanovitve slovenskih srednjih in visokih šol. — 3. smatra organizirano delo za gospodarsko povzdigo vsega naroda predpogojem narodne osamosvojitve in vidi v spoznavanju in umevanju sodobnih socialno-ekonomskih vprašanj bistven del potrebne splošne izobrazbe akademika. — 4. smatra razdirajoče razlike med narodom, izvirajoče iz imetka in nasprotstva med duševnim in telesnim delom, za nepravilne: zato stoji na stališču splošne in enake volilne pravice. Razlike, izvirajoče iz neizobraženosti, upošteva in hoče z razširjanjem vsestranske izobrazbe manjšati to zlo. — 5. nē pripada nobeni političnih strank. Isto razmerje do njih od strani posameznika v

akademični dobi je potrebno za svobodni razvoj njegovega političnega prepričanja. — 6. navaja člane k praktičnemu izvrševanju slovanske vzajemnosti. V to svrho goji sistematične stike z vsemi Slovani, v prvi vrsti s Čehi, ter proučava njih kulturne, gospodarske in politične odnošaje. — 7. zahteva za vedo in umetnost vsestransko svobodo. — 8. smatra vero za zasebno stvar društvnikov, ki ne spada v njen delokrog. — 9. ne stoji na stališču brez-pogojnega zadoščenja z orožjem. — 10. želi si prijateljskih odnošajev z vsemi slovensko in slovansko narodnimi društvi, katera po svojih programih ne nasprotujejo njenemu programu; z ostalimi stopa v dotiko le tedaj, kedar veleva narodna dolžnost.

»Ilirija« v zimskem tečaju 1904—5. V zadnjem času se je jela »Ilirija« prav krepko razvijati in pojmiti svojo nalogo kot središče slovenskega dijaštva v Pragi. Na občnem zboru dne 27. svečana t. l. je bil vsprejet program, ki se docela krije z idejami narodno-radikalne struje, s poimenskim glasovanjem soglasno. Poročamo ga na prvem mestu. V društvu se je jelo tudi prav pridno predavati. Da se slovenski dijaki kolikor toliko seznanijo s češkimi razmerami je priredila »Ilirija« s posredovanjem »Svaza československega studentstva« sistematičen ciklus predavanj o Čehih. Prvi večer je govoril g. K. Jiřík: »O českých politických stranách«; sledili sta predavanji tovariša J. K o p a l a: »O českém dijaštvu« ter tovariša M. D v o ř á k a: »O českém manjšinskem delu«, projektirano tretje predavanje: »O českém prosvetnem delu« se zaradi nekaterih ovir žalibog ni moglo vršiti. V najbližji dobi se »Ilirija« revanšira Čehom s ciklom predavanj »O Slovencih«. — V društvu najkrepkeje deluje tehnični klub, ki je imel več predavanj. S poučnimi izleti v razne tovarne skuša razširiti članom praktično znanje o tehničnih vedah. Klub nabira tudi gradivo za slovenski tehnični slovar, ki ga izda »Slovenska Matica«. Poleg tega se je redno predavalo v jeseni ustanovljenem znanstvenem klubu. Važen korak je napravila »Ilirija« s sklepom, da se preseli v središč češkega dijaškega življenja, v »Akademický dům«. S tem pridejo »Ilirijani« z boljšim češkim dijaštvom v tesnejo dotiko ter bodo gotovo mnogo pripomogli k temu, da postane razmerje med slovenskim in češkim dijaštvom tesnejše in bolj prijateljsko, kot je bilo dozdej. Želeti je le, da bi društvo nadaljevalo, kar je tako lepo započelo.

Akad. tehn. društvo »Tabor« ob koncu I. tečaja. Delovanje društva je bilo organizirano v treh klubih. V izobraževalnem klubu (načelnik phil. Jug) so vršila sledeča predavanja: 1.) Kako si mislim delovanje izobraževalnega kluba? (phil. Rostohar); 2.) O hrvatskih strankah (tehn. Benigar); 3.) Socialni problem (phil. Rostohar); 4.) O koroških razmerah (iur. Štefančič); 5.) Bolgarska narodna pesem (phil. Bratina); 6.) Nekaj misli o glasbenem pouku (phil. Beranič); 7.) Nekaj misli o splošni volivni pravici (phil. Ozmeč); 8.) Razmere na Hrvatskem (tehn. Benigar); 9.) Je-li glasba jezik? (phil. Beranič); 10.) O postanku in razvitku poljudnih vseučiliških predavanj (iur. Kotnik); 11.) Socialni problem v Aškercu (phil. Bratina); 12.) O postanku delavskega vprašanja (iur. Kotnik); 13.) Potrotno sodišče (iur. Zdolšek); 14.) Kak program mora imeti akad. društvo?

(tehn. Benigar). — V tehniškem klubu (načelnik teh. Žnidaršič) se je predavalo o sledečem: 1.) O grafičnem reševanju aritmetičnih nalog (tehn. Žnidaršič); 2.) O geologiji (tehn. Benigar); 3.) O grafičnem določevanju plošč (tehn. Žnidaršič); 4.) Elektromagnetična teorija sveta (tehn. Poznik); 5.) Zgodovinski razvoj mostov (tehn. Žnidaršič); 6.) O merjenju dežel (tehn. Pertot); 7.) O ladjevju in razsvetljavi na morju (tehn. Černe); 8.) A ladjevju, teoretični del (tehn. Žnidaršič); 9.) Predavanja iz zvezdoslovja I. (tehn. Černe). Živahno življenje je bilo tudi v pevskem klubu (načelnik phil. Beranič) obstoječem iz 20 pevcev. Nastopal je ob raznih prilikah, zlasti pri koncertih slav. društva »Naprej«. Občinstvo je sprejemalo proizvajane točke z velikim navdušenjem. Pelo se je na novo blizu 15 moških zborov (med temi tudi nekaj večjih n. pr. dr. B. Ipavic »Kdo je mar?« za zbor, tenor- in bariton solo ter spremljanje glasovirja, več četerospevov, pet mešanih zborov. Društvo je priredilo vrsto ljudskih predavanj za graške Slovence. Vršila so se štiri predavanja, in sicer: »O sv. Cirilu in Metodu«, »O alkoholu«, »O ogljikovi kislini«, »O civilnem zakonu«.

Iz Slovenije. V zadnjem času so se vršila v društvu sledeča predavanja: phil. Grošelj: »O radiju« — Andrijašević: »O gospodarskih razmerah v Dalmaciji« — iur. Vošnjak: »O delavcih na Ruskem« — Caričević: »O Srbih na Ogrskem« — phil. Mole: »O Aškerčevem »Primožu Trubarju« — phil. Furlan: »O aktualnih vprašanjih slovenske politike« — phil. Fettich-Frankheim: »O duševnem razvoju na Francoskem pred revolucijo« — iur. Pavlič: »O našem programu« — iur. Žerjav: »O programu »Ilirije« — iur. Premrl: »Zgodovina slovenskih čitalnic, bralnih in izobraževalnih društev«. — Klubi so izpolnjevali redno svojo nalogo. »Klub za ljudsko izobrazbo« se je pečal s teorijo poljudnega izobraževalnega dela, tudi »Vodnik za ljudske knjižnice« je napredoval, in smemo upati, da izide prvi snopič tega dela do jeseni. Načrt, ki ga je izdelal klub, objavimo prihodnjič. V veliko oporo društvu je bil izborni društveni pevski zbor, ki je nastopal pri različnih slovanskih prireditvah in seznanjal dunajske Slovence s slovensko pesnijo. »Slovenija« priredi navadno vsako leto večjo slavnost s koncertom in plesom. Vodi jo pri tem prepričanje, da s tem povzdigne v dunajski javnosti ugled društva in da nudi svojim članom priliko, priučiti se nastopa in primernega kretanja tudi v najodličnejši družbi. Tako se je zgodilo tudi letos. Dne 2. marca je priredila »Slovenija« slavnostno akademijo v čast 60-letnice svojega častnega člana Simona Gregorčiča. Vspah te prireditve je bil popoln. Izbranemu umetniškemu programu je sledil sijajen ples. Zbrana je bila tu vsa odlična slovanska družba dunajska ter najuglednejši slovanski državni poslanci. Slovenskih poslancev — razun par častnih izjem — ni bilo, pa se nam zdi, da se jih tudi ni preveč pogrešalo.

»Literarni klub naprednjačke čitaonice« v Zagrebu. Napredna akademična mladina zagrebška ima klub, ki mu je glavni namen samoizobrazba članov. Hrvaški akademiki uvidevajo, da je edino temeljita izobrazba ono sredstvo, ki bo omejilo strankarske strasti in nasprotstva med njimi. Kedar

bo mislil vsak s svojo glavo in se ne bo dal fanatizirati in izrabljati v korist tujih elementov, tedaj bo delala hrvaška omladina roko v roki, čeprav na različnih potih, samo za narodno srečo. Vsako nedeljo prireja klub predavanja, pri katerih se jemlje ozir zlasti na sociologijo, socialno higijeno, politiko, narodno ekonomijo itd. Ta predavanja so javna. Enkrat na teden pa je sestanek društvnikov, kjer se referira in debatira o aktualnih vprašanjih, ki zanimajo izobraženca. Boljši referati se potem še javno predavajo. Tekom letošnjega leta priredi klub tudi astronomski tečaj, dalje naravoslovski tečaj, skupne obiske muzejev, tovarn in izložb, kjer se bo članom obenem strokovnjaško pojasnjevalo razstavljene predmete. Tako bo budil literarni klub zanimanje za lepe umetnosti, prirodne znanosti in obrt ter širil znanje v različnih strokah. Na ta način vzgaja klub visokošolce »za rad i solidarnost« v edino in glavno svrhu: »davati narodu ljude«.

Shod nemškega visokošolskega dijaštva se je vršil prve dni meseca marca na Dunaju. Dnevni red smo objavili v jedni zadnjih številk našega lista. Shod je imel strogo nemško-nacijonalen značaj, umljivo je tedaj, da se je mnogo zabavljalo nad Slovani. Nas to ne razburja. Veseli nas pa, da moremo poročati, da so se reševala v odsekih tudi vsedijaška strokovna vprašanja. Naj omenimo le nekatere predloge. Graški filozofi so nastopili z memorandumom, v katerem zahtevajo, da naj se izpremeni red izpitov za učiteljsko usposobljenost. Tako se je predlagalo, da se odpravi sedaj obstoječa norma, da se mora delati izpit iz stranskih predmetov pred izpitom iz glavnega; da se dovoli delati izpit iz stranskega predmeta eventualno že tekom četrtega študijskega leta; da se da učiteljskemu kandidatu pri izberi in kombinaciji strokovnih skupin več svobode itd. Ti nasveti so po našem mnenju zelo upravičeni in le želeli bi bilo, da se ozira učna oblast nanje. — Drug referat je meril na to, da se dovoli abiturijentom realke vstop na vseučilišče proti temu, da napravijo pripravljalni kurz iz latinščine. Tej zahtevi je naučno ministerstvo že deloma ugodilo s tem, da je otvorilo take pripravljalne tečaje na dunajskem vseučilišču. — Z ozirom na to, da prihajajo mnogokrat na srednje šole učitelji s pomanjkljivo pedagoško izobrazbo, se je stavil predlog, da bi imeli učiteljski kandidatje že tekom zadnjega študijskega leta priliko, se vaditi v poučevanju pod vodstvom kakega izkušenega praktika, in da bi tako štirimesečno prakticiranje (2 uri na teden) veljajo mesto sedaj normiranega poskusnega leta. Ta predlog moramo i mi z veseljem pozdraviti. — Inomoško dijaštvo je vložilo memorandum na naučnega ministra, v katerem zahteva, da se na učiteljskih pripravnicah nastavljajo le akademično izobraženi učitelji. Ko se je pojavilo pred dobrim desetletjem pomanjkanje srednješolskega učiteljstva, si je pomagala naučna uprava s tem, da je začela nastavljati na pripravnicah meščanske učitelje. Pravno v to ni bila upravičena, kajti pripravnica je po svojem značaju srednja šola, dasi nominelno ni uvrščena mednje. Pa tudi izobraznemu nivoju ljudskošolskega učiteljstva mora škodovati taka uredba, ako se prakticira dalj časa. Mi smo o stvari že enkrat izrazili svoje mnenje in se strinjamo s predlogom tem bolj, ker mora slovenska mladina, z ozirom na to, da preti vsled neprimerno mnogo-

brojnega modroslovskega naraščaja v doglednem času zabarikadiranje učiteljskih služb, gledati na to, da se z revindiciranjem starih pravic odpro nova službena mesta.

»**Ljudski oder**«. Društvo s tem imenom se je ustanovilo dne 16. marca t. l. v Trstu. Društvo ni politično in je namenjeno predvsem delavcem in prostemu ljudstvu. Namen mu je izobrazba prostega ljudstva; začelo se bo s poukom v čitanju, pisanju in računanju. Oziralo se bo tudi na socialna vprašanja in se bodo prirejala v to svrhu poljudna predavanja. V ta namen se je naprosilo za sodelovanje »Akademijo«. Nam se zdi to važen korak in znaten napredek v tržaškem narodnem življenju. Ljudstvu izobrazbe!

Shod narodno-radikalnega dijaštva se bo vršil menda v letošnjih velikih počitnicah v Trstu. Stvar je uvaževanja vredna in bomo izpregovorili v eni prihodnjih številk kaj več o njej. Že danes opozarjamo na ta shod, ki bi bil velikega pomena za naš prihodnji razvoj, naša akademična društva, da premišlujejo, kako bi se dala ta misel najlepše in najkoristnejše uresničiti. Tudi abiturientom, ki simpatizirajo z nami in ki nameravajo mogoče imeti svoj abiturientski sestanek, svetujemo, naj ga združijo raje s tem shodom, ki bi naj bil vsedijaški.

Nemški nacijonalec — slovenski (!!) knjižničar je profesor Peerz na ljubljanski ženski pripravnici.

Ženski licej in meščanska šola v Ljubljani. Z zadovoljstvom treba zabeležiti, da je ljubljanski občinski svet v jedni svojih zadnjih sej sklenil ustanoviti ta dva zavoda, ki sta za naš narodni razvoj prevelike važnosti. V ustanovitvi ženskega liceja vidimo garancijo, da se nam naše ženstvo ne bo več ponemčevalo po različnih nemških institutih, meščanske šole v Ljubljani pa se veselimo kot zavoda, ki bo vzgajal slovenski srednji stan in ljudi za ona številna boljša delavska mesta, ko nam jih pri raznih podjetjih jemljejo Nemci, ker slovenski delavec nima dovolj izobrazbe.

Javno ljudsko knjižnico, ki obsega 2000 knjig, so si ustanovili ljubljanski Nemci. In Slovenci? Kaj pravi ljubljanski občinski zastop?

Narodni kolek na Českem. Shod zastopnikov čeških občin, ki se je vršil nedavno v Pragi, je sklenil pozvati vse češke občine, da naj z vsemi svojimi močmi razširjajo narodni kolek. Govornik dr. Baxa je opozarjal občinske činitelje na to, da naj osobito v društvenih organizacijah zastavijo svoj upliv, da se narodnega kolka čim največ razširi. Od občin odvisi, ali se bode to novo podjetje vživelo in prineslo českmu narodu to, kar se od njega pričakuje. Češke občine, naj stopijo v ozki stik z „Narodnim svetom“, in sicer na ta način, da ima vsaka občina svojega zaupnika, ki ima nalogo, izvrševati to, kar mu naroča „Narodni svet.“ Mnogi narodni občinski uradi so že naročili večje množine narodnega kolka, ki ga rabijo na vseh svojih listinah in dopisih, ob enem ga prodajajo strankam, da kolekujejo vsako ulogo. »Narodni svet« je naprosil vsa narodna društva, da ga rabijo na društvenih legitimacijah, dopisih, na vstopnicah k vsem družabnim priredbam in da ga članom priporočajo. Vsak dan je čitati v

českich listih, da je par društev: sokolskih, strokovnih, gasilnih, ženskih itd. vsprejelo v svojo upravo narodni kolek. Nekatera so celo sklenila, da dopisov brez kolka ne vsprejemajo. Tudi naša »Družba sv. Cirila in Metoda« bi mogla pričeti s tako akcijo: zaupanje in ljubezen slovenskega občinstva do nje vkljub vsem homatijam ni padlo, ampak celo vzrastlo, saj vsakdo ve, da je povsod znak življenja in napredka, kjer se energično začne po-metati smeti in staro šaro.

Javna ljudska knjižnica v Gorici. Društvo »Narodna Prosveta« v Gorici je odprlo te dni slovensko čitalnico in javno knjižnico. Čitalnica je pristopna le članom, knjižnica pa, ki je urejena modernim zahtevam primerno, je namenjena vsem goriškim Slovincem. Knjige se izposojujejo vsak dan proti mali odškodnini. — Čudno se nam zdi, da se ni zasnova la z javno ljudsko knjižnico tudi čitalnica, ki bi bila namenjena vsem slojem. Smatramo namreč za prvo dolžnost voditeljev goriških Slovencev, da pridobe kolikor možno veliko kulturnih sredstev za rojake, da čim preje in krepkeje utrdimo svojo tamošnjo pozicijo. Sicer pa danes prešinja že najreakcionarnejšo inteligenco nekam bolj demokratski duh in moderni izobraženci se tudi v javnih lokalih ne sramujejo sedeti poleg navadnih trpinov. Mislimo, da zasluži tako lepo podjetje, kot je »Narodna Prosveta«, da je vseskozi popolno in moderno.

O bolgarskem dijaštvu. Vseučilišče v Sofiji je ustanovljeno l. 1889. in je najmlajše v Evropi. Razdeljeno je na tri fakultete: juridično, filozofično in fiziko-matematično, torej nekoliko drugače, kakor so urejene naše uni-verze. Teologične in medicinske fakultete sofijska visoka šola nima. Od l. 1900 so pripuščene k študiju tudi ženske, ki se na vseh treh fakultetah prav pridno poslužujejo tega dovoljenja. — Začetkoma se dijaki niso orga-nizirali po društvih; pač pa so se dejansko z vso vnemo zanimali za aktualna nacionalna in politična vprašanja: tako so se postavili ljudstvu na čelo v boju proti Stambulovu, in še dandanes izhajajo makedonski vstaški vodje zlasti iz krogov bolgarskih visokošolcev. Po društvih, ki bi odgovarjala posameznim političnim strankam v deželi, se bolgarško dijaštvo ne orga-nizira. Obstoječe dijaške struje bi se dale razdeliti v dve skupni: socija-listična struja in nacionalistična. Prva se zopet deli v radikalno-socijalistično, strogo marksistično iz takozvano zmerno-socijalistično, ki skuša socijalistične teorije modificirati primerno bolgarskim razmeram. Mnogo mlajša je druga, nacionalistična struja. Društvo njenih privržencev deluje jako marljivo: sleherni teden prireja shode in predavanja, kjer se diskutirajo najrazličnejša vprašanja. Inteligencija se živo zanima za razvoj dijaških struj: vseučiliški profesorji in poslanci pogosto predavajo v društvih. »Veliko se pričakuje od mladega nacionalističnega društva. Bolgarski narod je še mlad in mora na nacionalnem polju še mnogo izvršiti, predno more posvetiti svoje moči v blagor celokupnega človeštva.«

Hristo Georgiev.

Drobiž.

I. letnik „Omladine“ se dobiva pri upravništvu à 4 K za dijake à 2 K. Posamezne številke à 40 vin.

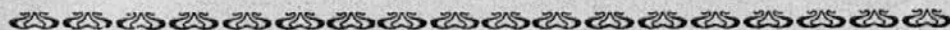
V zameno so dohajali »Omladini« v preteklem letu: »Slovenski Jug«, »Nacionalna borba« — Belgrad, »Omladinski Glasnik« — Dunaj, »Pokret« — Zagreb, »Trščanski Lloyd« — Trst, »Zora« — Dunaj, »Vatra« — Brno, »Stud. Sbornik«, »Stud. Menš. Věstnik« — Praga, »Gorenjec« — Kranj, »Cvetje«, »Slov. Zadruga« — Krško, »Ljubljanski Zvon« — Ljubljana, »Trgovski Vestnik« — Ljubljana.

Nemško-slovenski tehniški slovar. Odbor za izdajo nemško-slovenskega tehniškega slovarja je dal tiskati posebne vzorce za nabiralne listke. Na vzorcih je natančno označena oblika in so določeni vsi podatki, kateri naj se na nabiralnih listek zapišejo. Gospodje nabiralci tehniških izrazov in sploh vsi oni, ki so v interesu stvari pripravljeni, podpirati odbor, da se čim preje doseže izdaja prepotrebne nam tehniškega slovarja, s tem potom opozarjajo na navede vzorce, kateri se brezplačno dobivajo pri Slovenski Matici v Ljubljani.

Lanskim naročnikom!

Ako bi kdo ne prejel vseh številk I. letnika »Omladine«, naj izvoli pri novem upravništvu nemudoma reklamirati, da se mu pošljejo zaostale številke.

Starim in novim naročnikom!

S to številko prevzemam upravništvo »Omladine«. Izvrševati hočem nalogo jako točno. Gledal bom, da bodo naročniki dobivali list tako, da bo vsaka pritožba nepotrebna. Prosimo pa velecenjene naročnike, da nas blagovole podpirati in nam takoj sporoče vsako izpremembo naslova in reklamirajo, ako bi katere številke ne prejeli.

Mastnak,
stud. iur.

Vabilo na naročbo!

Prvi letnik „Omladine“ smo skončali. Trdno smo uverjeni, da smo ž njim storili lep napredek v razvoju slovenske mladine, vemo pa tudi, da smo korenito spremenili nazore o mlajši generaciji pri onih, kateri so nas slikali in smatrali za klerikalce, a tudi pri onih, ki so nas dolgo časa metali z neklerikalnimi reakcionarci v isti koš. „Omladina“ je vzrastla brez moralne izvendijaške opore, brez mecenov. V samopomoči smo se postavili na trdne, močne noge. Kritiko vsebine našega lista prepuščamo bralcem. Z veseljem pa moremo izpovedati, da ima prvi letnik „Omladine“ čez 500 K čistega dobička. Za neodvisen list, osobito protinazadnjaški slovenski dijaški list, je to dejstvo novost. Denar bomo seveda uporabili plodonosno samo v idealne svrhe, najbolj za založbo primernih brošur. Nevstrašeni smo, krepko voljo imamo in besedam slede dejanja! Stari naročniki nas lahko cenijo in opravičeno se nadejamo, da so isti postali naši najboljši prijatelji. Nje prosimo v prvi vrsti, da nam i v tekočem letu ostanejo naročniki, prosimo pa jih tudi, da nam baš oni pridobe novih prijateljev. List smo poslali tudi nekaterim drugim rodoljubom, od katerih menimo, da nas razumejo, ali bodo razumeli. Prosimo jih, da postanejo naši podporniki s tem, da postanejo naši naročniki. Mlade, razvijajoče se in po popolnosti hrepeneče sile jih ne bodo varale.

Konsorcij „Omladine“.